

Значительное влияние на развитие отношений в середине 1998 г. оказал конфликт, связанный с решением белорусского руководства переместить польские резиденции из правительственной резиденции «Дрозды». В конце июня 1998 г. государства ЕС и США приняли решение об отзыве своих послов из Республики Беларусь для консультаций. Европейский союз также принял решение об ограничении въезда в ЕС в отношении ряда белорусских должностных лиц. Только после длительных переговоров в декабре 1998 г. стороны пришли к соглашению о возобновлении работы представительства ЕС и США в Беларуси.

В последующие годы отношения не претерпели существенных изменений. Европейский союз не признал итоги парламентских выборов в Беларуси в октябре 2000 г. и президентских в сентябре 2001 г. и продолжил политику изоляции официальных белорусских властей. Ситуация усложнилась в связи с проблемой продолжения работы консультативно-наблюдательной миссии ОБСЕ в Минске. Все это способствовало сохранению противоречий между ФРГ и Республикой Беларусь. Белорусское руководство, в свою очередь, выступало за взаимовыгодное сотрудничество и постепенное улучшение отношений без каких-либо изменений в своей внутренней политике. Ситуация оставалась сложной в связи с нежеланием каждой из сторон идти на уступки и продолжать переговоры. По-прежнему бывшего руководителя консультативно-наблюдательной группы ОБСЕ в Беларуси Х.-Г. Вика, готовность, да и воля к проведению активной политики в отношении Беларуси у ФРГ и ЕС заметно поубавилась в связи с последствиями направленных против США терактов 11 сентября 2001 г. Содействие демократическим силам в Беларуси не являлось приоритетом западной политики.

Следует отметить, что в целом политика ФРГ в указанный период соответствовала основным направлениям общей политики ЕС, ОБСЕ и Совета Европы по отношению к Беларуси. Руководство ФРГ, вместе с тем, стремилось выступать в роли посредника между официальными властями Беларуси и европейскими структурами, что было вызвано экономическими интересами ФРГ в регионе, заинтересованностью правительств ЕС и США в противодействии дальнейшему сближению России и Беларуси в политических и военных сферах.

АБ КНІЗЕ ПОЛЬСКАГА АЎТАРА А. ЭБЕРХАРДТА ПРА РАСІЙСКА-БЕЛАРУСКІЯ АДНОСІНЫ

Снапкоўскі У. Е., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

У 2008 г. Польскі інстытут міжнародных даследаванняў выдаў кнігу кіраўніка бюро даследаванняў і аналізу інстытута Адама Эберхардта «Гульня бачнасцей: расійска-беларускія адносіны ў 1991–2008 гг.» (*Eberhardt, A. Gra pozorów. Stosunki rosyjsko-białoruskie 1991–2008. Warszawa: PISM, 2008. 268 s.*). Аўтар прааналізаваў палітычныя, гандлёвыя, валютныя, энергетычныя і вайсковыя дачыненні паміж Рэспублікай Беларусь і Расійскай Федэрацыяй на працягу 16 гадоў (са снежня

1991 г., калі разам з распадам СССР Беларусь і Расія атрымалі незалежнасць, да пачатку 2008 г., калі новым Прэзідэнтам Расійскай Федэрацыі быў абраны Дз. Мядзведзеў).

Праца бабудавана на абшырным дакументальным, перыядычным і навукова-аналітычным матэрыяле. Выкарыстаны дакументы, беларускі, расійскі, польскі, заходні перыядычны друк і навуковая літаратура, паведамленні інфармацыйных агенстваў. Значная частка гэтых матэрыялаў узята з Інтэрнету. Аўтар працягвае добрую традыцыю польскіх, як і іншых замежных даследчыкаў, перадаючы імёны і прозвішчы беларусаў у беларускамоўнай транскрыпцыі. Таксама крыніцы з кірыліцы перадаюцца без транскрыпцыі і транслітэрацыі, што аблягчае чытачу доступ да гэтых крыніц.

Мэтай сваёй кнігі аўтар вызначыў устанаўленне ступені ўзаемнай залежнасці дзвюх дзяржаў, супадзення і разбежнасці іх інтарэсаў, а таксама дынамікі двухбаковых адносін у галоўных галінах супрацоўніцтва. Асаблівай важнай задачай для аўтара было выяўленне сапраўднага ўзаемадзеяння і ўплыву дзвюх тэндэнцый (дэзінтэграцыйнай і рэінтэграцыйнай) на расійска-беларускія адносіны. Праз гэта даследчык намерваўся зверыфіцыраваць праўдзівасць распаўсюджаных думак пра поспехі расійска-беларускай інтэграцыі, прарасійскасць беларускіх улад і выгады, якія атрымлівалі абодва бакі з узаемных дачыненняў.

Першая глава кнігі прысвечана палітычным адносінам, дзе разглядаюцца перадумовы гэтых адносін (нацыянальная свядомасць беларусаў, моўнае пытанне ў Беларусі, міжнародныя перадумовы), палітычныя адносіны да 1994 г., іх развіццё ў 1995—1999 гг. (ад Супольнасці Беларусі і Расіі да Саюзнай дзяржавы), палітычныя адносіны ў 2000—2008 гг. Другая глава ахоплівае гандлёвыя сувязі і разглядае наступныя пытанні (крызіс савецкіх гандлёвых сувязей, канцэпцыя гандлёвай інтэграцыі, дынаміка гандлёвых адносін, структура і памеры гандлёвага абароту). Трэцяя глава засяроджвае ўвагу на валютных адносінах (дэзінтэграцыя савецкай рублёвай зоны, канцэпцыя валютнай інтэграцыі і яе фіяска). Чацвертая глава аналізуе энергетычныя адносіны, дзе паказваецца роля Расіі як пастаўшчыка энергетычных рэсурсаў у Беларусь і энергетычная залежнасць Беларусі ад Расіі, роля Беларусі як рынку збыта энергетычных рэсурсаў і транзітнага калідора для Расіі, дынаміка паліўна-энергетычных дачыненняў. У пятай, заключнай главе разглядаюцца вайсковыя адносіны (пытанні аб стварэнні беларускіх узброеных сіл, распрацоўцы канцэпцыі нейтралітэта, удзел Беларусі ў Дагаворы аб калектыўнай бяспецы краін СНД, вываду ядзернай зброі з тэрыторыі Беларусі, размяшчэння расійскіх ваенных аб'ектаў у Беларусі, супрацоўніцтва войскаў супрацьпаветранай абароны, стварэння рэгіянальнай групыкі расійскіх і беларускіх войскаў). Кожная глава заканчваецца падсумаваннем (ацэнкай і прагназаваннем перспектывы супрацоўніцтва ў дадзенай галіне ўзаемаадносін).

У выніку праведзенага даследавання А. Эберхардт прыйшоў да высновы, што «інтэграцыя гэтых абедзвюх дзяржаў аказалася бачнасцю» (с. 223). Інстытуцыяналізацыя ўзаемных дачыненняў (пачынаючы ад Супольнасці Беларусі і Расіі і заканчваючы «Саюзнай дзяржавай») мела амаль выключна прапагандыскае значэнне і замест таго, каб пашыраць прастору супрацоўніцтва, была прычынай дадатковых спрачак аб кампетэнцыях са-

юзных органаў. Стварэнне новых наднацыянальных структур не суправаджалася дэлеганнем ім сапраўдных паўнамоцтваў. На практыцы гэта прывяло да пазбаўлення з боку прэзідэнтаў дзвюх дзяржаў уладных паўнамоцтваў саюзных органаў. Вялікая частка абавязацельстваў, узятых на сябе Расіяй і Беларуссю, аказалася не выкананай.

Паводле аўтара, фасадны характар інтэграцыі асабліва выразна праявіўся ў гаспадарчай сферы, паколькі бакам так і не ўдалося стварыць паўнаважную зону вольнага гандлю, не кажучы ўжо пра мытны саюз. Нэрэалізаванымі аказаліся таксама планы інтэграцыі энергетычных сістэм. Больш плённай была сфера абароны і ваенна-палітычнага супрацоўніцтва.

Польскі даследчык лічыць некарэктнай справай праводзіць аналогіі паміж беларуска-расійскай і еўрапейскай інтэграцыяй, як і рабіць параўнанні паміж «Саюзнай дзяржавай» і Еўрапейскім саюзам. Неэфектыўнасць праекта беларуска-расійскай інтэграцыяй вынікае з ігнравання еўрапейскага вопыту, які паказвае, што будаўніцтва трывалых і ўзаемавыгадных сувязей паміж дзяржавамі павінна расцягнуцца на дзесяцігоддзі карпатлівай працы, пачынаючы ад закладкі ўстойлівага эканамічнага фундаменту. Паказаны цяжкасці і перашкоды на шляху палітычнага збліжэння, вынікаючыя з вялікай дыспарорцыі дзвюх краін, існуючых у іх палітычных сістэм з усеўладдзем прэзідэнтаў.

Аўтар паказвае, што Беларусь больш атрымала ад інтэграцыі, чым Расія. «Масква не толькі не змагла ўмацаваць свае ўплывы на Беларусь, але і не здолела прадухіліць іх паступовую эрозію ў выніку працэса ўзмацнення незалежнасці Беларусі» (с. 228). Яшчэ адна цікавая выснова з кнігі: беларускага прэзідэнта А. Лукашэнку нельга лічыць прарасійскім палітыкам. Па меры ўмацавання незалежнасці Беларусі і фіяска інтэграцыйных праектаў адбываўся пераход А. Лукашэнкі ад несаветскай ідэалогіі да айчынанага праекту, які можна рэалізаваць у адрыве ад Расіі.

Даследаванне А. Эберхардта мае піянерскі характар. З шэрагу кніг па праблематыцы беларуска-расійскіх адносін, якія выйшлі ў Беларусі, Расіі і на Захадзе, яно выдзяляецца паглыбленым і кампетэнтным аналізам усяго комплексу гэтых адносін. Беларускім даследчыкам знешняй палітыкі сваёй дзяржавы праца польскага аўтара будзе карысна як з пункту погляду навуковага інструментарыя і даследчых падыходаў да абранай тэматыкі, так і з пункту погляду высноў, ацэнак і перспектывў беларуска-расійскіх адносін.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ БЕЛОРУССКО-РОССИЙСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В КОНТЕКСТЕ СТРОИТЕЛЬСТВА СОЮЗНОГО ГОСУДАРСТВА

Степанов Г. И., Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка

Одним из важнейших приоритетных направлений внешней политики Беларуси было и остается укрепление дружбы и сотрудничества, осуществление экономической интеграции с Российской Федерацией. 2 апреля